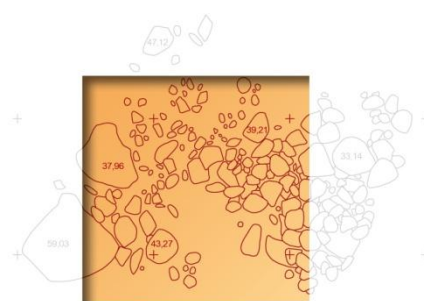

TUTKIMUSRAPORTTI

OULU

Pakkahuoneenkatu 9b

Kaupunkiarkeologinen valvonta

25. syyskuuta 2012

DG2695:2

MUSEOVIRASTO

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
VILLE HAKAMÄKI

Tiivistelmä

Oulu Pakkahuoneenkatu 9b:n pihamaalla suoritettiin konekaivuun arkeologinen valvonta 25. syyskuuta 2012. Valvonta keskittyi erityisesti pihan länsireunalle kaivettuun noin kaksi metriä syvään sadevesiviemärikaivantoon, josta ei kuitenkaan tavattu rakenteita. Kaivannon poikkileikkaus dokumentoitiin piirtämällä sekä valokuvaten. Myös pihamaan eteläkulmassa suoritettiin valvontaa. Täällä havaittiin löytöaineiston perusteella 1700-luvulle kuuluvan uunirakenne, joka kuitenkin vahingoittui kaivinkoneen poistaessa ylempiä maakerroksia siten, ettei sen muotoa tai kokoa ollut mahdollista hahmottaa. Tarkasti ajoitettavia löytöjä ei valvonnan aikana tavattu.

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT.....1

1. JOHDANTO.....2

2. KOHTEEN HISTORIA.....2

2.1. Tutkimushistoria.....2

3. TUTKIMUSMENETELMÄT4

4. VALVONNAN KULKU.....4

5. YHTEENVETO.....5

LÄHTEET.....6

KUVALUETTELO

PIIRROKSET

Arkisto- ja rekisteritiedot

Oulu, Pakkahuoneenkatu 9b 2012

Oulu, 1. Kaupunginosa, kortteli nro. 15, tontti nro. 2

Tutkimuksen laatu	Kaupunkiarkeologinen valvonta
Kohteen ajoitus	1600-1800
Peruskarttalehti	2444 09 Oulu
Koordinaatit	P=7213816, I=3428067, Z= n. 9 m mpy.
Maanomistaja	As. Oy Pakkahuoneenkatu 9
Tutkimuslaitos	Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen johtaja	Ville Hakamäki
Valvojat	Ville Hakamäki ja Juuso Vattulainen
Kenttätyöaika	Valvonta 25.9.2012
Tutkitun alueen laajuus	Valvonta n. 50 m ²
Tutkimuksen kustantaja	As. Oy Pakkahuoneenkatu 9
Digikuvat	DG2695: 1 - 7
Diarointipäivämäärä	26.9.2012
Raportin sivumäärä	6
Liitteet	3

1. JOHDANTO

Oulun Pakkahuoneenkatu 9b:n pihamaalla suoritettiin arkeologien valvoma pihanmuokkaus sekä sadevesiviemärin uusiminen 25. syyskuuta 2012. Alue on vuosien 2002 ja 2009 kaupunkiarkeologisissa inventoinneissa määritetty I-luokan muinaisjäännöskohteeksi, eli alueeksi, jossa suurella todennäköisyydellä on säilynyt kaupungin varhaisvaiheista kertovia merkkejä. Lisäksi alueella on suoritettu aikaisemmin niin arkeologisia koekaivauksia kuin valvontakin. Tämänvuotisesta valvonnasta vastasi HuK Ville Hakamäki. Tutkimusapulaisena toimi Fil. yo. Juuso Vattulainen. Valvonnan kustannuksista vastasi As Oy Pakkahuoneenkatu 9. Pihan uudistamisen suoritti Autio Oy infrapalvelut.

Oulussa, 27. syyskuuta 2012

Ville Hakamäki,

Valvoja

2. KOHTEN HISTORIA

Vanhimpien Oulun kaupunkia kuvaavien karttojen (Nikodemus Tess vanhempi 1649, Claes Claesson 1651) perusteella Pakkahuoneenkatu 9 tontilla on ollut asutusta jo 1600-luvun alusta lähtien (Kartta 1). Viereinen Pakkahuoneenkatu 9a on sijainnut aivan korttelialueen rajalla, siten että tulliaita on lävistänyt sen. Pakkahuoneenkatu 9b puolestaan on pitänyt sisällään tullihuoneen, joskaan muita rakennuksia alueella ei vielä 1600-luvun alussa näytä olleen suurimman osan tässä käsiteltävästä alueesta kuulussa tulliaidan ulkopuolisiin seutuihin. Oulun 1705 palon jälkeisessä kartassa nykyinen Pakkahuoneenkatu 9b sijoittuu jo kokonaisuudessaan korttelialueeseen (Kartta 2).¹ Ihmistoiminta korttelissa jatkuu katkeamattomasti aina jatkosotaan saakka, jolloin kortteli tuhoutui pommituksissa lähes kokonaisuudessaan.²

2.1. Tutkimushistoria

Oulun kaupungissa tehtyjen kaupunkiarkeologisten inventointien perusteella Pakkahuoneenkatu 9b on määritelty I-luokan kohteeksi (Kartta 3).³ Lisäksi Pakkahuoneenkatu 9 tontilla on tehty koekaivaus 2005. Tuolloin Pakkahuoneenkatu 9b puolella avattiin kaksi kaivausaluetta, joista saatiin esineistöä 1700-luvulta lähtien.⁴ Alueella on suoritettu myös katutöihin liittyvää arkeologista valvontaa. Tuolloin tavattiin niin ikään

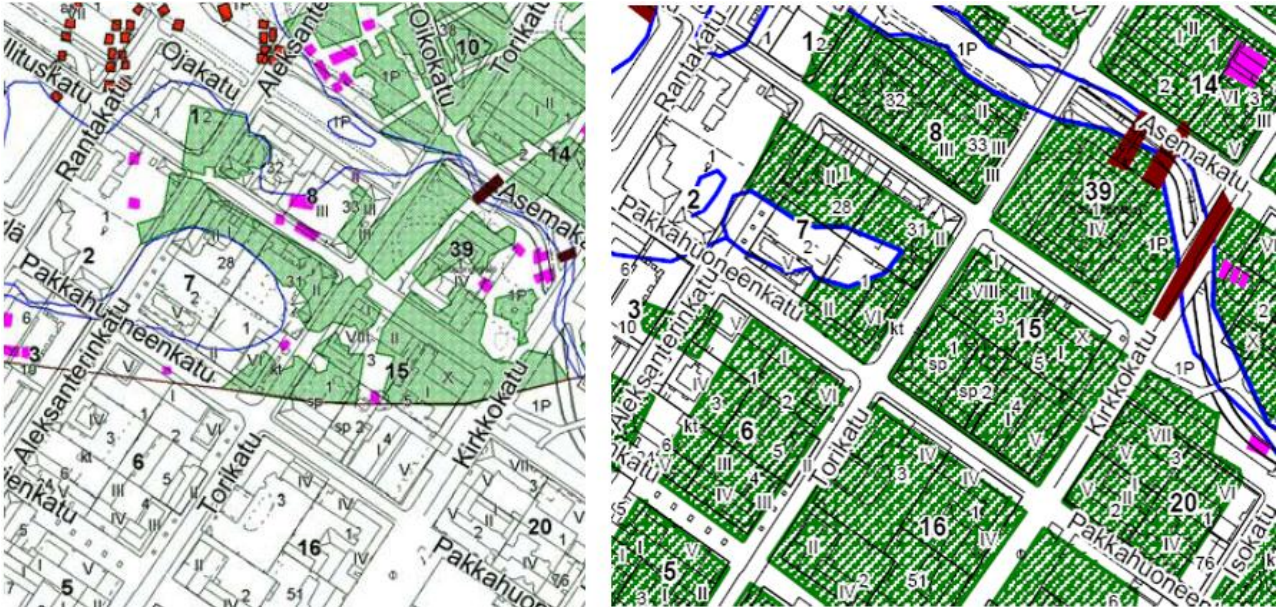
¹ Ikonen & Mökkönen 2002: 3.1, 3.2. ja 3.4; Kallio-Seppä 2007 liitteet 3.1,3.2. ja 3.4.

² Esim. Kemppainen 2005.

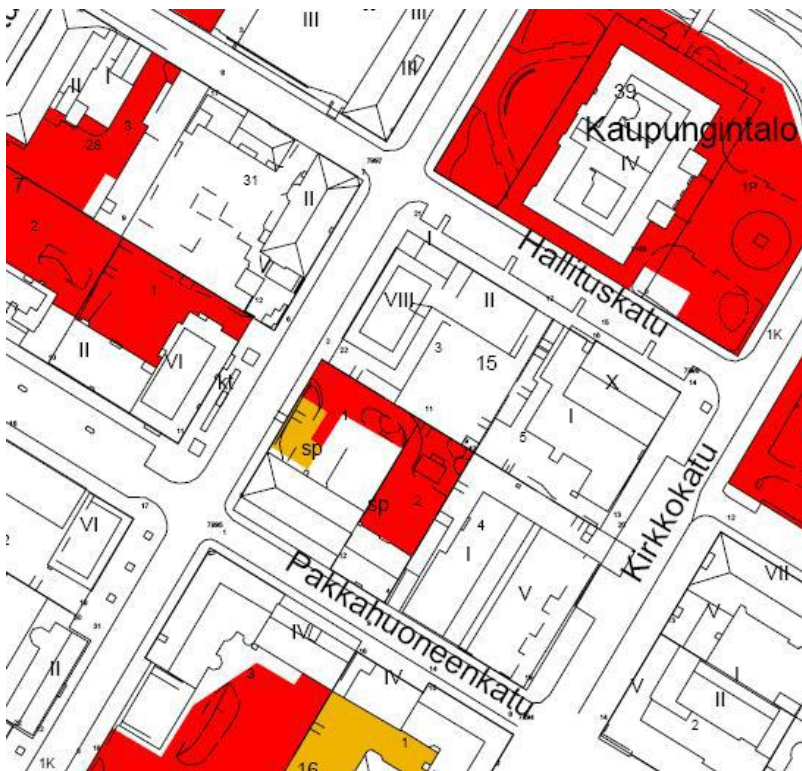
³ Ikonen & Mökkönen 2002; Kallio-Seppä 2007.

⁴ Lipponen 2005.

lähinnä 1700-luvulle ajoittuvaa materiaalia.⁵ Tuorein tutkimus suoritettiin 2011. Tuolloin suoritettiin koe-kaivaus Pakkahuoneenkatu 9a:n piha-alueen pohjoiskulmassa. Tutkimusten yhteydessä havaittiin sekä rakenteita että esineistöä 1700-luvulta lähtien, mutta joitain viitteitä myös 1600-luvulle ajoittuvasta toiminnasta.⁶

KARTAT 1 ja 2. Nikodemus Tess vanhemman karta (oikealla) sekä Oulun 1705 palon jälkeinen karta (korttelialueet merkittynä vihreällä) asemoituna Oulun nykyiselle asemakaavalle valvottavan alueen ympäristössä. Lähde Ikonen & Mökkönen 2002; Kallio-Seppä & Mökkönen 2008.

KARTTA 3. Pakkahuoneenkatu 9 (keskellä) sijoittuminen Oulun nykyiseen asemakaavaan. Punaisella merkityt alueet on määritelly inventoinnissa I-luokan muinaisjäännöskohteiksi. Lähde: Kallio-Seppä 2007, liite 1. yksityiskohta.

⁵ Hyttinen 2010.

⁶ Kesti 2011.

3. TUTKIMUSMENETELMÄT

Valvottavan alueen kaivaminen suoritettiin kaivinkoneella noin 15 cm paksuina kerroksina. Tarpeen tullen käytettiin myös lastoja. Maata poistettiin pääsääntöisesti 50 cm kerros, joskin sadevesiviemärin kohdalla kaivanto oli syvimmillään noin 2 m. Korkeus merenpinnasta (10,00 m mpy) saatiin Autio Oy infrapalveluiden mittaamasta kiintopisteestä pihan koillisreunan betoniaidasta. Sadevesiputkea varten kaivetun ojan profiili piirrettiin ja valokuvattiin syvimmälle ulottuvasta kohdasta. Valokuvaamisen suhteen käytettiin olosuhteiden pakottamana Nokian N95 kännykkäkameraa, joka kuitenkin tuotti tyydyttävän tuloksen. Havaittuja löytöjä ei kerätty valvonnan aikana talteen.

4. VALVONNAN KULKU

Pakkahuoneenkatu 9b valvonnan aikana pihamaalta poistettiin maata kaiken kaikkiaan noin 50 m² laajalta alueelta. Suurimman osan kaivetusta pinta-alasta muodosti pihan eteläkulmassa tehty maanmuokkaus, joka ylsi kuitenkin vain noin 50 cm syvyydelle jättäen näin kaikkein vanhimmat kerrokset koskemattomiksi. Tämän lisäksi pihan länsireunalle kaivettiin noin 5x1 m kaivanto sadevesiputkea varten. Koska valvonnan alkaessa pihamaalta oli sen eteläkulmaa lukuun ottamatta jo valmiiksi poistettu maata puolen metrin paksuinen kerros, keskittyi tarkastelun pääpaino aluksi pihan länsireunalle kaivettavaan sadevesiputkikaivantoon.

Mainittu kaivanto ylsi syvimmillään noin 2 m syvyyteen ja läpäisi siten useita historiallisia kerroksia, joskaan rakenteita tai mainittavia löytöjä ei havaittu. Kaivannon stratigrafian ylimmän kerroksen muodosti 25–45 cm paksu tummanharmaa likamaakerros. Likamaakerroksen jälkeen havaittiin useita täyttöhiekkakerroksia sekä niiden välissä erottuvia 2–3 cm paksuisia orgaanista ainesta sisältäviä hiekkakerroksia, jotka tulkittiin vanhoiksi pihakerrostumiksi. Noin 60 cm syvyydellä kaivannon poikkileikkauksesta oli erotettavissa noin 20 cm pitkä, ylimmän pihakerroksen läpäisevän puisen tolpan jäännös. Pian näiden jälkeen havaittiin pohjamaaksi tulkittuja savikerroksia pohjahiekan tullessa esiin viimeistään 1,6 m syvyydellä. Moderneista ilmiöistä mainittakoon kuparinen vesiputki ja siihen liittyvä kaivanto, jotka havaittiin noin 1 m syvyydellä pinta-maasta. Kaivannon stratigrafian havaittiin olevan yhteneväinen, joten se ilmiöineen dokumentoitiin sekä valokuvaten että piirtäen noin 2 m matkalta kaivannon syvimmästä osasta (Piirros 1).

Vesiputkikaivannon valmistuttua siirryttiin valvomaan pihamaan eteläkulmassa suoritettavaa kaivuuta. Täällä heti pihatoran jälkeen havaittiin kivijalka, joka ajoitettiin esineistön (mm. sähkölangan ja tehdasvalmistaisen lasiputken) perusteella melko tuoreeksi. Noin 9 metriä pihan eteläkulmasta pohjoiseen havaittiin tiiliä, nyrkin kokoisia luonnonkiviä ja hiilensekaista maata, jotka tulkittiin uunin jäänteiksi. Rakenteen muotoa tai kokoa oli kuitenkin kaivinkoneen aiheuttaman tuhon vuoksi hankala määrittää. Rakenteen ympäristöä kaivettiin lastoin ja löytöinä tavattiin muun muassa kaksi liitupiipun varren kappaletta, lasitettua pu-

nasavikeramiikkaa ja piiposliinia, jotka viittaavat 1700-luvun ensimmäiselle puoliskolle.⁷ Myös jonkin verran eläinluuta havaittiin. Näistä osa oli selvästi keitettyjä. Uunirakenne sijaitsi 8,83 m mpy, eli noin 20–30 cm syvyydellä maan pinnasta.

Uunin alapuolelta paljastui ohut puuroskakerros, jonka alta puolestaan havaittiin mahdollisesti rakenteellisia tiiliä. Näihin ei kuitenkaan ollut tarpeellista kajota, sillä kaivamista ei jatkettu ko. kerrokseen. Valvonta päätettiin kun piha-alue oli pientä, aivan nykyisen kerrostalon seinustaa vasten olevaa kaivamatonta kaistalletta lukuun ottamatta käsitelty kauttaaltaan.

5. YHTEENVETO

Valvonnan aikana havaittiin yksi tiilistä ja luonnonkivistä koottu uunirakennetta, jonka muotoa tai kokoa ei kuitenkaan ollut kaivinkoneen aiheuttaman tuhon jälkeen mahdollista hahmottaa. Kuitenkin löytöaineiston perusteella sitä on syytä pitää 1700-luvulle ajoittuvana. Noin 2 m syvälle kaivettu sadevesiviemärikaivanto puolestaan ei sisältänyt rakenteita. Tämän profiilista laadittiin piirros kohteen stratigrafian havainnollistamiseksi. Löytöinä valvonnasta saatiin muun muassa kaksi liitupiipun varren katkelmaa, piiposliinia, punasavikeramiikkaa ja eläinluuta. Kaiken kaikkiaan löytöaineisto oli kuitenkin melko vaatimaton, eikä näitä katsottu tarpeelliseksi ottaa talteen.

⁷ Liitupiippujen varret ajoitettu savukanavan halkaisijan perusteella 1700–1750-luvuille. Ks. <http://www.tobaksochtdandsticksmuseum.se/Global/Museum/Samlingarna/Kritpipor%20Skrifter/Datera%20en%20kritpipa.pdf>

LÄHTEET

Elektroniset lähteet

<http://www.tobaksochtandsticksmuseum.se/Global/Museum/Samlingarna/Kritpipor%20Skrifter/Datera%20en%20kritpipa.pdf>

Kirjalliset lähteet

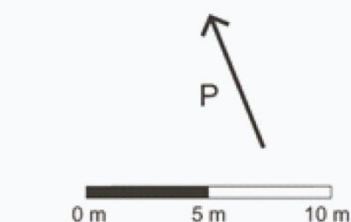
Hyttinen 2010	Hyttinen Marika, <i>Oulu, Pakkahuoneenkatu. Katutöiden arkeologinen valvonta</i> . MV/RHO.
Ikonen & Mökkönen 2002	Tiia Ikonen & Teemu Mökkönen, <i>Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologinen inventointi 2002</i> . MV/RHO.
Kallio-Seppä 2007	Titta Kallio-Seppä, <i>Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologisen inventoinnin päivitys 2007</i> . MV/RHO.
Kemppainen 2005	Riikka Kemppainen (Archeus Oy), <i>Rakennushistoriallinen selvitys. Asemakaavoituksen historiaa, kortteli 15/ I Pokkinen, Oulu ja rakennushistoriallinen selvitys, tontit 1 ja 2, Pakkahuoneenkatu 9</i> . Oulu, 27.9.2005.
Kesti 2011	Toni Kesti, <i>Oulu, Pakkahuoneenkatu 9A. Kaupunkiarkeologinen valvonta ja kaivaus</i> . Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut.
Lipponen 2005	Sanna Lipponen, <i>Oulu, Pakkahuoneenkatu 9, 1/15 1–2. Kaupunkiarkeologinen koekaivaus 17.10–28.10.2005</i> . MV/RHO.

Kuvaluettelo Pakkahuoneenkatu 9b:n valvonnasta 25.9.2012

Pää- ja alanumero	Tyyppi	Kohde	Päivämäärä	Aihe	Suunta	Kuvaaja
1 DG2695: 1	digi	Pakkahuoneenkatu 9b, Oulu	25.9.2012	Työkuva	205	Juuso Vattulainen
2 DG2695: 2	digi	Pakkahuoneenkatu 9b, Oulu	25.9.2012	Työkuva	205	Juuso Vattulainen
3 DG2695: 3	digi	Pakkahuoneenkatu 9b, Oulu	25.9.2012	Kaivannon profiili, W-osa	195	Juuso Vattulainen
4 DG2695: 4	digi	Pakkahuoneenkatu 9b, Oulu	25.9.2012	Kaivannon profiili, E-osa	195	Juuso Vattulainen
5 DG2695: 5	digi	Pakkahuoneenkatu 9b, Oulu	25.9.2012	Kaivannon profiili, alemmat kerrokset	195	Juuso Vattulainen
6 DG2695: 6	digi	Pakkahuoneenkatu 9b, Oulu	25.9.2012	Yleiskuva kaivannosta	137	Juuso Vattulainen
7 DG2695: 7	digi	Pakkahuoneenkatu 9b, Oulu	25.9.2012	Sadevesikaivon uusi ja vanha putki	10	Juuso Vattulainen

PAKKAHUONEENKATU

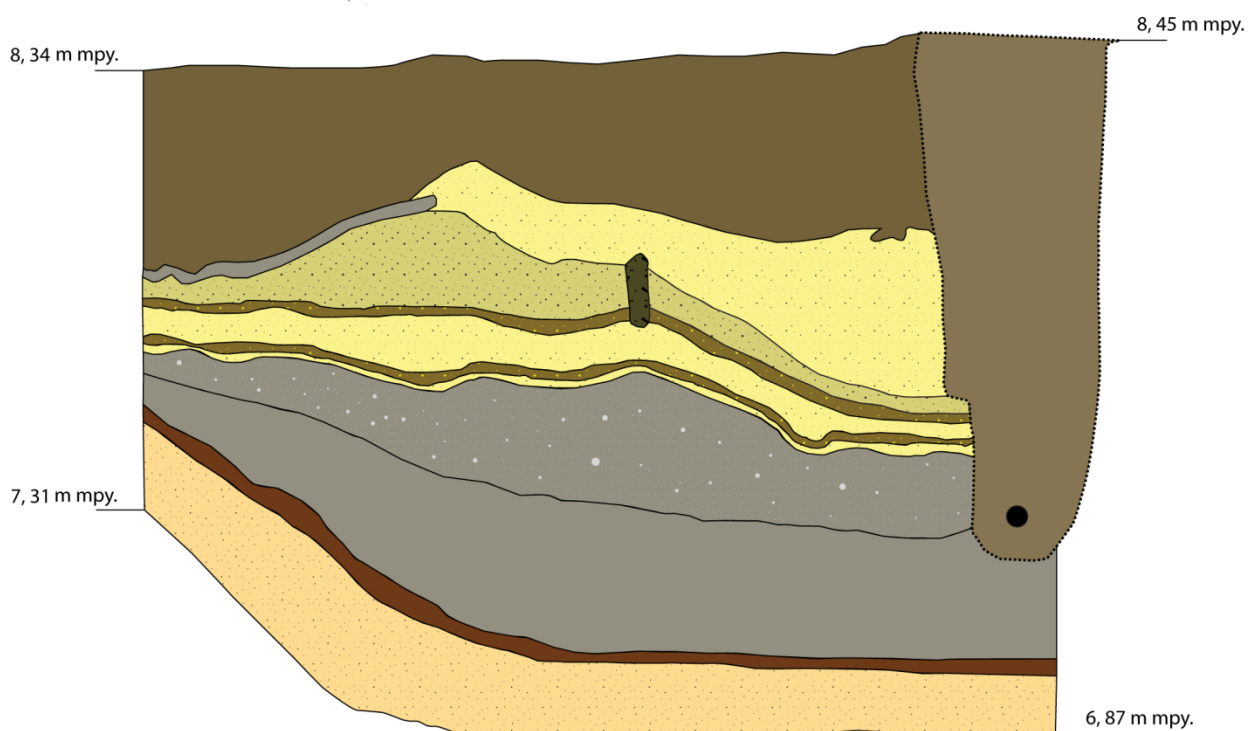
- 17-27.5.2011 Kaivausalue
- Aikaisemmin valvottu kaivanto
- 25.9.2012 valvottu kaivanto

Oulu Pakkahuoneenkatu 9b Ville Hakamäki	
POHJAKARTTA Asemapiirustus 1981 Lisäykset: Antti Krapu 29.11.2005 Juuso Vattulainen 7.9.2011 Juuso Vattulainen 26.9.2012	MUSEOVIRASTON ARKEOLOGINEN KESKUSARKISTO, HELSINKI

2012 purettu rakennus
Alueet 1, 2A ja 2B ovat
Lipposen (2005) tutkimia.

Yleiskartta

- Kaivamattoman alueen raja valvonnan alkaessa.
- Tulisijan paikka

- Tummanharmaa likamaakerros
- Vaalea täyttöhiekkakerros
- Tumma täyttöhiekkakerros
- Pihakerrostuma
- Rakeinen savikerros
- Tiivis savikerros
- Punertava anturamaa
- Pohjahiekka
- Vanhaan vesiputkeen liittävä kaivanto
- Tolppa
- Vanha vesiputki

0 1 m

Oulu Pakkahuoneenkatu 9b Ville Hakamäki 2012	Sadevesiviemärikaivanto Eteläprofiili
Mittausdokumentointi Ville Hakamäki ja Juuso Vattulainen 25.9.2012	MUSEOVIRASTO ARKEOLOGINEN KESKUSARKISTO, HELSINKI
Puhtaaksiporto: Ville Hakamäki	Piirros 1